

Halász Péter 60 éves

Szerkesztőnk tudta nélkül iktatták be a folyóirat e számába Balassa Iván professzor írását a szerkesztőbizottság lapjai, hogy ezzel köszöntsük Halász Pétert 60. születésnapján.

Ha nevét halljuk, vagy leírva látjuk, már évtizedek óta hozzákapcsoljuk a *honismeret*, a *honismereti kutatás* fogalmát, mert nagyon sokat tett a nemzeti értékek feltárása és megőrzése érdekében a határainkon belül, de messze azon túl is. Az általa éppen 25 éve szerkesztett *Honismeret* című évente hat alkalommal megjelenő, évfolyamonként 6-700 oldalra kiterjedő folyóirat ma már kimeríthetetlen forrása a helyismeretnek, néprajznak, történettudománynak. Nagy érdeme, hogy olyan embereket – értelmiségieket, parasztokat, munkásokat – juttatott megjelenéshez, akik arra máshol nem is gondolhattak volna. Az elcsatolt területek kis falvaiból eddig ismeretlen adatközlők nevével, írásaival éppen úgy találkozhatunk a folyóirat hasábjain, mint ahogy a különböző tudományterületek vezetői is szívesen közlik benne ismereteiket.

Nehéz elhinni, hogy az örökmozgó Halász Péter – aki hol az újságok, folyóiratok hasábjain tűnik fel írásaival, hol a Duna Televízió képernyője segítségével erősíti a történeti, türelembe oltott nemzeti érzést – már elérte 60. életévét. Tudományterületünk, de elsősorban a *Honismeret* szerzői gárdája nevében kívánjuk tisztá a szívvel: Isten éltesse! Adjon erőt, egészséget neki, hogy fontos, nélkülözhetetlen munkáját minél tovább tudja végezni.

Sem Halász Péternek, sem kibocsátó családjának nem volt zökkenőmentes az élete. A losonci postatisztviselő édesapának éppúgy menekülnie kellett 1918-ban, mint a gömői származású óvónő édesanyának. Péter fiuk 1939. október 28-án Budapesten látta meg a napvilágot, ahol az általános iskolát végezte, majd a Toldy Ferenc Gimnáziumban folytatta tanulmányait, és ott is érettségizett 1958-ban. De közben 1956 is, amikor a gondolkodó diák az iskolán belül kinyilvánította a Forradalom iránti rokonszenvét, amit igazgatóhelyettese még két év múltán is számon tartott. Ezért arról szó sem lehetett, hogy az Eötvös Loránd Tudományegyetemre kerüljön, mert azt sem az iskola, sem annak ifjúsági szervei nem ajánlották. A Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Karára azonban nemcsak felvették, hanem ott 1962-ben agrármérnöki oklevelet is szerzett.

Az első munkahelye Dömsödön volt, a Kiskunsági Állami Gazdaságban, ahol elsősorban az állattenyésztési telepek épületeivel foglalkozott. Csakhamar szerették volna a GATE Mezőgazdasági Építészeti Tanszékére tanársegédnek alkalmazni, de „káderanyagában” a fiatalok „forradalmi kijelentések” még mindig kísértettek, sőt azokat még negatívabban értékelték, ezért kinevezéséről szó sem lehetett. Ugyanekkor azonban lehetősége nyílt arra, hogy az Erdei Ferenc (1910–1971) által vezetett Agrárgazdasági Kutató Intézetben tudományos munkatársként alkalmazzák, s ott 26 éven keresztül (1966–1992) különböző osztályokon tevékenykedett. Azt hiszem, Erdei Ferencnek is része lehetett benne, hogy a már korábban is éledező szociológiai, néprajzi, honismereti érdeklődése egyre inkább terebélyesedett.

Leghamarabb a néprajzhoz találta meg a kapcsolatot. A Magyar Néprajzi Atlasz gyűjtési munkálatai során a legnehezebb feladatnak az látszott, miként rögzítik az adatokat a nyolc moldvai csángó kutatópontra. Erre két társával együtt csak Halász Péter vállalkozott 1965-ben. Hogy mi minden nehézséggel kellett megküzdnie, azt hiszem, egy külön könyvet megérdemelne; az azonban biztos, hogy ez a feladat fordulópontot jelentett tudományos érdeklődésében. Egy életre eljegyezte magát a csángókutatással! Kisebbségi adatközléseinek, cikkeinek, tanulmányainak egész sora jelent meg, és ami különösen fontos, kiadta a csángó-bibliográfiát, mely a jelenlegi és a jövőbeli kutatást biztos alapokra helyezte. 1990-ben azoknak az anyaországi fiataloknak a kérésére, akik az ősi műveltségű csángók iránt érdeklődtek, megalapította a Lakatos Demeter Egyesületet, mely a csángók kutatását fogja össze. Annak a Lakatos Demeter (1911–1974) népköltőnek a nevét viseli e közösség, aki megpróbálta a népköltészetet a műköltészetbe átültetni. Halász Péternek a csángókutatásban nagy érdeme, hogy elsősorban az anyagi műveltséggel foglalkozva olyan területeket tár fel, melyeket eddig egyáltalán nem, vagy kevésbé ismertünk, hiszen a moldvai csángóknak addig elsősorban a szellemi kultúráját vizsgálták behatóan.

Halász Péternek messzemenő tervei vannak a csángók kutatásával, melybe minél több szakembert igyekszik bevonni, de magának is jelentős szerepet szán, ami egy nemrégiben hoztam intézett leveléből kiteszik: „Remélem, ha nyugdíjba megyek, kiköltözhetek Moldovába, s minden erőmmel s tapasztalatommal a csángó hagyományos kultúra gyűjtését és feldolgozását végezhetem.” Amilyen jó lenne a csángókutatás szempontjából e tervnek megvalósítása, éppen annyira megsínylené a Kárpát-medence honismereti feltárása. Majd az idő eldönti, hogy mi lesz a legjobb megoldás.

A honismereti mozgalomnak bizonyos mértékig előzménye volt az Önkéntes Néprajzi Gyűjtők Szövetsége, melyet a Néprajzi Múzeum még 1939-ben indított el, és 1952-ben sikerült újra életre kelteni. A Hazafias Népfőnt 1960 körül hozta létre honismereti bizottságait, amelyből a mai Honismereti Szövetség s a sok tagegyesület kinőtt. A mozgalom korai időszakában Morvay Péter, Töltési Imre, Kanyar József és mások végezték jelentős szervező munkát, s indították el folyóiratát 1961-ben. Az „ahogy lehet” alapon működő szervezet csak lassan erősödött, és folyóirata is csak akkor látott napvilágot, ha ahhoz elegendő cikk állt rendelkezésre, és pénz is mutatkozott a kiadásra. Igazán rendszeressé ez a munka csak az 1970-es évek során vált, különösen akkor, amikor Halász Péter átvette a *Honismeret* szerkesztését.

1972-ben az Országos Honismereti Bizottság is újjáalakult, és nagyon sok új feladatot tűzött maga elé, többek között a tudományágakkal, kutatóhelyekkel, múzeumokkal még szorosabb kapcsolat kiépítését. Érdemes néhányat megemlíteni a feladatok közül: „A nemzeti emlékhelyek ápolásának ösztönzése; a népélet szellemi, tárgyi emlékeinek gyűjtése, megőrzésének, továbbélésének segítése; a társadalom újabb rétegeinek, különöse a fiataloknak megnyerése és bevonása a honismereti mozgalomba; honismereti képzés és továbbképzés; a Honismereti Híradó és a Honismeret–Helytörténet című periodika szerkesztése és kiadása.” (Honismereti Híradó, 1973. 3–4. sz. 11–13.) Ebben az időben kapcsolódott be Halász Péter a Bizottság munkájába, majd 1974-ben átvette a folyóirat szerkesztését, és a „szürke füzetek”-ből külsejét és belsejét egyaránt tekintve tartalmas, ugyanakkor színes, érdekes folyóirattá lett. Igaz, az út nem volt könnyű, elég ha ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy 1980-ban a folyóirat egyik számát bezúzták, mert Trianont és következményeit az egyik tanulmány elítélte. Később, amikor Pozsgay Imre lett a Hazafias Népfőntitkára, már ezt is eltűrték.

Teljesen egyetérték Halász Péter megállapításával (Honismeret, 1995. 6:37–42), hogy az 1960-as, 70-es években a honismereti mozgalom felébresztette és magához vonzotta a társadalomnak azt a rétegét, „amely népben, nemzetben tudott gondolkodni és kívánt cselekedni”. A mozgalom eredményeit, különösen az eltelt tíz évre és előre vetíthető céljait így határozta meg: „... a honismereti mozgalom, különösen az elmúlt tíz esztendőben a Honismereti Akadémia témáival, de a Honismeret rovataival is *felvállalta a magyarság nagy sorskérdéseit*. Emlékszünk a vallás és honismeret, a hazai nemzetiség és a határon túli magyarok sorsa, a civil társadalom kérdései, az ifjúság és a honismeret témájú akadémiaikra, és most napirendre tűztük a magyarság európaiság sorskérdéseit. A honismereti mozgalomban tehát nemcsak aprómunkával, nemcsak napi feladatokkal foglalkozunk, hanem vállaljuk azokat a sorskérdéseket is, amelyek az egész magyarságot érintik. Ma is nagy szükség van arra, hogy minél többen legyenek az országban, akik *nemcsak négy esztendőre, hanem évtizedekre, akár évszázadokra tudnak előretekinteni*. Ezt az örökséget kell tovább folytatni egyre szélesebb körben, egyre magasabb színvonalon és egyre következetesebben.” (Uo. 42). Négy év telt el azóta, hogy Halász Péter e sorokat leírta, de megállapíthatom, hogy a Honismereti Szövetség és a *Honismeret* folyóirat az ő elnöklése, szerkesztése mellett ebbe az irányba haladt, és sok új népi-nemzeti feladatot nemcsak felvállalt, hanem azok megoldását is elősegítette.

1992-ben elhagyta az Agrárgazdasági Kutató Intézetet, és megpályázta a Magyar Művelődési Intézet igazgatói állását, ahová Andrásfalvy Bertalan miniszter kinevezte, és ezt a tisztséget két és fél évig töltötte be, számos jelentős eredményt ért el. Többek között az Intézet tevékenységét a határon túli magyarok előtt is megnyitotta; egy új osztály foglalkozott a hazai nemzetiségek kulturális hagyomány-oktatásával, nemzetközi tanácskozáson vitatták meg a hazai nemzetiségek kulturális autonómiájának kérdését. A népi iparművészet támogatása ügyében sok újítást hoztak, felújították a Népi Iparművészeti Tanács kiállítótermét. Az 50. évfordulón kiadvánnyal emlékeztek meg a Népművelési Intézet és elődje (Népművészeti Intézet) történetéről és működéséről. 1994 októberétől a Művelődési és Köznevelési Minisztérium mondvacsinált indokokkal vizsgálatot rendelt el, melynek végső célja az igazgató eltávolítása, ezt azonban nem várta meg Halász Péter, hanem lemondott; továbbra is az Intézetben maradt, és azóta is a határon túli magyar kulturális intézetek támogatásával foglalkozik eleinte teljes, majd félállásban. Ennek eredményeként sokan bekapcsolódhattak az Intézet munkájába, képzéseibe.

A Duna Televízióban – szinte a megindulástól kezdve, mint külső munkatárs – a honismereti, néprajzi témákkal kapcsolódott a munkába, és olyan helyekre jutott el, különösen a határon túl, ahol még filmet nem vettek fel, ahol még írásbeli feljegyzések sem készültek. 1997. november 10-től főállásban a Duna Televíziónál dolgozik mint a Közművelődési Szerkesztőség műhelyének vezetője, majd főszerkesztője. Filmjei nemcsak a határon túli magyarokat ébresztik fel saját értékeikre, hanem az anyaországi honfitársainknak is megmutatják, hogy milyen értékek őrződtek meg ott azokon a területeken, melyeknek magyarsága kénytelen idegen országban élni.

Alig egy hónappal ezelőtt egy levelében ezt írta nekem: „Sokkal-sokkal többet szerettem volna végezni, de ehhez minden területen teljes emberként s nem töredékként kellett volna dolgoznom”. Tudom, hogy egy a 60. életévét betöltő ünnepelttel nem illik vitázni, ezért ezt én sem teszem. Csak éppen megjegyzem: hol tartanánk, ha az általa szervezett, irányított, szellemi töltéssel ellátott területeken tíz hasonló emberrel rendelkezünk?

Ma is titkára a Népművészeti Baráti Körnek. A Duna Televízióban szerkeszti a *Kapcsok* és a *Forrásvidék* című sorozatokat, melyekben elsősorban a határainkon túli magyar néprajzi-földrajzi tájegységeket mutatja be, de ezen belül a kulturális egyesületekre is sort kerít; továbbá szerkeszti a *Forum* kerekasztal-beszélgetést, de számos más műsorban is találkozhatunk vele. A Honismereti Szövetség elnöke, és szerkeszti egyre magasabb szinten a *Honismeret* című folyóiratot. A Magyar Néprajzi Társaság osztályelnöke, titkára a Lakatos Demeter Egyesületnek (elnöke Jáky Teodóz bencés tanár). Sorolhatnám tovább azokat a feladatokat, melyeket ellátott és betölt jelenleg is, és nincs olyan új, értelmes munka, melyet ne vállalna napjainkban is. Tudom, hogy ezt a tulajdonságát a jövőben is meg fogja őrizni.

Balassa Iván